

РЕЦЕНЗІЯ
НА МОНОГРАФІЮ ШРАМКО Р. Г., СТЕПАНЕНКО М. І.
«ІЗОФУНКЦІЙНІ ПАРАДИГМИ В СИСТЕМІ ПРЕДИКАТІВ СТАНУ
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ»

(Шрамко Р. Г. Ізофункційні парадигми в системі предикатів стану в українській мові : монографія / Р. Г. Шрамко, М. І. Степаненко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. — Полтава : ПП «Астроя», 2017. — 284 с.)

Серед сучасних науково-лінгвістичних напрямів чільне місце посідає функційно-семантичний підхід, що зосереджує увагу на науковій рефлексії мовних категорій, механізмах функціонування синтаксичних одиниць. Вивчення речення як багатовимірної одиниці зініціювало дослідження ізофункційності синтаксичних структур, що належить до кола перспективних і водночас найменш вивчених в українському мовознавстві.

Актуальність обраної теми потребує системного аналізу три-/двокомпонентних ізофункційних синтаксичних парадигм, виформованих на базі речень із предикатами стану / стану-відношення суб'єкта. Формат структурного моделювання ізофункційних синтаксичних парадигм із предикатами стану, їхні кореляції на формально-граматичному й семантико-синтаксичному рівнях уможливив комплексний типологічний опис три- і двокомпонентних ізофункційних синтаксичних парадигм, конститuentами яких є речення з предикатами фізичного, фізіологічного, психоемоційного та інтелектуального стану / стану-відношення суб'єкта.

Структуру логічно продумано, що посприяло послідовному й осмисленому викладові матеріалу. Науковий пошук спрямовано на комплексний аналіз ізофункційних синтаксичних парадигм в аспекті функційно-семантичного підходу, а тому важлива роль предикатів у структурі речення зумовила нагальну потребу визначення потенційної спроможності синтаксичних структур із цими основними носіями валентності утворювати три/двокомпонентну ізофункційну парадигму. З огляду на це об'єктом дослідження цілком логічно обрано ізофункційні синтаксичні парадигми в сучасній українській мові, а предметом — речення з вербативами, ад'єктивами / вербоїдами й адвербативами стану / стану-відношення суб'єкта як компоненти цих парадигм.

Руслана Шрамко і Микола Степаненко чітко конкретизували аспекти дослідження, визначили низку завдань, які успішно розв'язали, використавши переконливий фактичний матеріал (7000 фіксацій, отриманих способом суцільної вибірки з художніх, публіцистичних, науково-популярних текстів ХІХ — початку ХХІ ст., лексикографічних джерел, матеріалів із мережі Інтернет), що слугував промовистою ілюстрацією для теоретичних висновків та узагальнень.

Репрезентація текстового матеріалу чітко структурована, виструнчують й унаочнюють його таблиці, представлені в додатках. Нам імponує зреалізований у роботі метод кількісних підрахунків, який дав змогу увиразнити

теоретичні узагальнення про динаміку кількісного складу синтаксичних конструкцій, установити ступінь продуктивності тієї або тієї ізофункційної парадигми, що наочню відображено в таблицях як її конкретні реалізації.

Неспростовна наукова новизна монографії, оскільки вперше в лінгвоукраїністиці системно інвентаризовано ізофункційні синтаксичні структури з предикатами стану на логіко-денотативному, семантико-синтаксичному та формально-граматичному рівнях, ієрархізовано вербативи, ад'єктиви / вербоїди й адвербативи з інваріантною семантикою «суб'єкт – його стан» за дихотомією «центр – периферія», уточнено механізм формування ізофункційної парадигми в синтаксичному ладі української мови, висвітлено їхню типологію.

У першому розділі «*Проблеми дослідження структури й семантики ізофункційних парадигм із предикатами стану суб'єкта*» автори, осмисливши теоретичне підґрунтя проблеми, характеризували ізофункційність як лінгвальне явище, одну з мовних універсалій, що детермінує функційну активність конкретної синтаксичної структури залежно від експлікування нею типової семантики; уточнили поняття ізофункційної синтаксичної парадигми, релевантними ознаками якої є ідентичність функції й тотожність граматичної природи; з'ясували механізм формування її в системі предикатів стану / стану-відношення суб'єкта. Поділяємо думку дослідників про те, що ізофункційність «фокусує в собі план змісту з планом вираження, водночас її можна розглядати і як засіб такого поєднання. План змісту прогнозує певну типову семантику на глибинному – логіко-денотативному – рівні з її послідовною реалізацією на зовнішньому – формально-граматичному – рівні. План вираження забезпечує розлогий репертуар виражальних засобів синтаксису» (с. 14).

Автори фахово обґрунтовують морфологічну ізофункційність вербативів, ад'єктивів / вербоїдів та адвербативів як граматичних реалізаторів предикатів стану / стану-відношення суб'єкта, ранжують їх на граматичній осі «центральне ознакове слово – периферійне ознакове слово» (с. 15–20). Заслугують поцінування ретельно описані диференційні семантико-структурні ознаки ізофункційних парадигм із типовою семантикою «суб'єкт – його стан». Достатньо уваги приділено семантичній класифікації предикатів стану, уточнено діапазону семантики й валентного потенціалу предикатів фізичного, фізіологічного, психоемоційного та інтелектуального стану / стану-відношення суб'єкта.

Нам також імponує акцентування на особливій чутливості української мови до таких концептів, як людина, її внутрішній стан (переживання, почуття), взаємини в національній мовній картині світу, на антропоцентричних засадах її організації.

У другому розділі «*Типологія трикомпонентних ізофункційних парадигм із предикатами стану суб'єкта*» системно схарактеризовано найпродуктивніший різновид ізофункційних синтаксичних парадигм – трикомпонентні структури, членами яких є речення з вербативами, ад'єктивами / вербоїдами та адвербативами фізичного, фізіологічного, психоемоційного й

інтелектуального стану, а також стану-відношення суб'єкта; диференційовано ядерні й периферійні ізофункційні парадигми.

Заслуговує на увагу ретельно описана система ядерних ізофункційних парадигм $N_1 + V_f \rightarrow N_1 + Adj / Part \rightarrow N_3 + Adj$ із предикатами стану, що охоплює дієслівні речення із семантикою стану суб'єкта, конструкції з ад'єктивами стану суб'єкта та адвербативні речення із семантикою стану. На переконливі аргументи оперто аналіз периферійної ізофункційної парадигми $N_1 + V_f + N_x \rightarrow N_1 + Adj / Part + N_x \rightarrow N_3 + Ad + N_x$, яка має аналогічну структурну репрезентацію і представлена реченнями з вербативами, ад'єктивами та адвербативами стану-відношення суб'єкта.

З огляду на те, що корпус трикомпонентних ізофункційних парадигм із предикатами стану досить розлогий (zareєстровано 104 парадигми), а їхні семантичні реалізації розгалуженіші, другий розділ є найбільшим, але це логічно виправдано й не порушує співмірності структурних частин.

Третій розділ «Типологія двокомпонентних ізофункційних парадигм із предикатами стану суб'єкта» присвячений комплексному аналізу двокомпонентних ізофункційних синтаксичних парадигм із предикатами стану / стану-відношення суб'єкта. Викінченим вважаємо представлений у роботі значеннєвий діапазон таких конструкцій (59 парадигм). Переконливо сприймаємо виокремлені ядерні та периферійні репрезентанти двокомпонентних ізофункційних парадигм з одно-, дво-, зрідка тривалентними предикатами фізичного, фізіологічного, психоемоційного та інтелектуального стану / стану-відношення суб'єкта. Нам імпонує ретельність і скрупульозність дослідників щодо опису реалізаторів парадигм, моделювання синтаксичних структур, добору промовистого ілюстративного матеріалу.

Дослідження ізофункційних парадигм уможливило перспективу подальших наукових пошуків, передовсім в аспекті теорії перехідності, багатоярусності речення як найважливішої комунікативної одиниці

Шитик Людмила Володимирівна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Бульв. Шевченка 81, м. Черкаси, 18031, Україна.

tel: +380679507274

E-mail: l_shytyk@ukr.net

ORCID ID 0000-0001-5941-672X

Shytk Lyudmyla Volodymyrivna – Doctor of Philology, Professor of the Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics Department, Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky. Shevchenko Blvd, 81, Cherkasy, 18000, Ukraine.